Poeziyamızın xan çinarı Məmməd Araz - 90

(Daycest)

Bakı - 2023

Məmməd Araz 1933-cü il oktyabrın 14-də Şahbuz rayonunun Nursu kəndində anadan olub. Burada orta məktəbi bitirdikdən sonra Azərbaycan Pedoqoji İnstitutunda təhsil alıb. Tələbəlik illərində institutda yazıçı İsmayıl Şıxlının rəhbərlik etdiyi ədəbiyyat dərnəyinin məşğələlərində fəal iştirak etmişdir. Burada bəyənilən "Yanın, işıqlarım" şeiri 1952-ci ildə çap edilib. 1954-cü ildə ali təhsilini başa vuran Məmməd Araz əmək fəaliyyətinə doğma kəndindəki orta məktəbdə müəllimliklə başlayıb, sonra Bakıya köçüb Azərbaycan Nazirlər Soveti yanında Baş Mətbuat İdarəsində müvəkkil işləyib. 1959-1961-ci illərdə Moskvada Yazıçılar İttifaqı nəzdindəki Ali ədəbiyyat kurslarının müdavimi olub. Sonra “Ulduz” jurnalının məsul katibi, “Ədəbiyyat və incəsənət” qəzetində, Azərbaycan Dövlət Nəşriyyatında baş redaktorun müavini olmuşdur. 1974-cü ildən ömrünün sonuna kimi "Azərbaycan Təbiəti" jurnalının baş redaktoru olub.

Məmməd Arazın yaradıcılığında ilk şeir kitabı “Sevgi nəğməsi”-nin işıq üzü görməsi əhəmiyyətli hadisə sayılır. Kitabda 37 şeir var. Kitabda toplanan əsərlərin böyük bir qismi məhəbbət haqqında yazılan şeirlərdən ibarətdir. Məmməd Araz klassik poeziyamızın, həmçinin müasir şeirimizin gözəl ənənələrindən istifadə edərək gözəl şeir nümunələri yaratmışdır. Onun yaradıcılıq təbiəti olduqca zəngindir. Həyatımızn bütün sahələri şairin maraq dairəsində olmuşdur. Məmməd Arazın “Üç oğul anası”, “Mən səni taparam”, “Araz axır” kitabları müxtəlif vaxtlarda çapdan çıxmışdır. Bu kitablarda şairin bir çox şeir və poemaları toplanmışdır. Şairin şeirlərində olduğu kimi, poemalarında da poetik mənalandırma, dəqiq müşahidə nəzəri cəlb edir. “Üç oğul anası” poeması qəhrəman anaların surətini təcəssüm etdirən maraqlı poemadır. “Araz axır”da isə müəllif başı bəlalar çəkmiş, Vətən yolunda dünyanı qarış-qarış gəzib qayıtmış bir gəncin romantik düşüncələri əsasında sədaqəti, vəfanı tərənnüm edir. Şairin digər kitabı “Anamdan yadigar nəğmələr”də qadın obrazı müqəddəsləşir, gözümüzdə ucalır. Şair ana itkisi haqqında da bir sıra şeirlər yazmışdır.

Məmməd Araz kiçik yaşlı uşaqları unutmamış, onlar üçün “Buluda minmək olar?”, “Quzum”, “Böyük olsam”, “Təmiz balalar” və s. adlı şeirlər yazmışdır. Bu şeirlərin dili sadə və anlaşıqlıdır. Həmin şeirlər Azərbaycan ədəbiyyatının ən gözəl nümunələrindən hesab edilir. Məmməd Araz Azərbaycan poeziyasının şah damarı, çağlayan səsi olmuşdur. Şairin şeirləri bu gün də sevilərək oxunur və dillərdə gəzir.

Xalq şairi Məmməd Araz hələ sağlığında Ulu Öndər Heydər Əliyevin qayğısı ilə Azərbaycanın Əməkdar mədəniyyət işçisi, Əməkdar incəsənət xadimi, Xalq şairi adlarına layiq görülmüş, dövlət mükafatı almış, “İstiqlal” ordeni ilə təltif edilmişdir. Hacı Zeynalabdin Tağıyev adına olan milli Mükafatın laureatı adını almışdır. Onun adına 1993-cü ildə “Məmməd Araz” mükafatı təsis edilmişdir. Bu görkəmli söz ustadının indi də xatirəsi əziz tutulur. Şairin vətəni Naxçıvan Muxtar Respublikasında şairin 80 illik yubileyi böyük təntənə ilə qeyd edilib, doğma kəndi Nursuda Ev muzeyi yaradılıb, “Naxçıvan” jurnalının bir nömrəsi və “Məmməd Araz: taleyi və sənəti” kitabı ona həsr olunub, əsərləri yenidən çap edilib.

Məmməd Araz bir dekabr 2004-cü ildə Bakıda dünyasını dəyişib və ölümündən sonra Fəxri Xiyabanda dəfn edilib.

Məmməd Arazın 90 illik yubileyi münasibətilə F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanası şairin kitabxana fondunda mövcud olan kitablarının, şeirlərinin və haqqında dövrü mətbuatda çap olunan məqalələrin tam mətnli biblioqrafik siyahısını hazırlayaraq oxuculara təqdim edir.

Tanınmış şəxsiyyətlər Məmməd Araz haqqında

“Qırx ildən çoxdur ki, dərin fəlsəfi lirikanız çağdaş Azərbaycan poeziyasını zənginləşdirməkdədir. Məmməd Araz istedadının, təfəkkürünün məhsulu olan yüzlərlə şeriniz milyonların qəlbinə yol taparaq özünə və Sizə əbədi yaşamaq hüququ qazandırıb. Əmin olduğumu bildirmək istəyirəm ki, xalqımızın mənəvi təkamülündə, gənclərimizin estetik tərbiyəsi yolunda bundan belə də yorulmadan çalışacaq, qədim və zəngin ənənələri olan milli poeziyamıza yeni töhfələr bəxş edəcəksiniz”.

Öz əsərləri ilə yüksək bədii sənətkarlıq və əsl vətəndaşlıq qeyrəti aşılayan, doğma Vətəni sonsuz məhəbbətlə sevən, qüdrətli qələmi ilə xalqımıza sədaqətlə xidmət edən Məmməd Arazın poeziyasını Azərbaycan torpağından, tariximizdən, el- obadan ayrı təsəvvür etmək çətindir.

Heydər Əliyev

Vətənpərvərlik duyğuları ilə zəngin Məmməd Araz yaradıcılığı Azərbaycan poeziyasının parlaq səhifələrindən birini təşkil edir. Şairin yüksək bədii-fəlsəfi ümumiləşdirmələrlə səciyyələnən, lakonik deyim tərzinə malik dərin ictimai məzmunlu lirikası gücünü vətən təbiətinin gözəlliklərindən, böyük tarixi keçmişimizdən və milli ədəbi fikrin tükənməz xəzinəsindən almışdır. Ana dilinin bütün incəliklərini özündə toplamış bu poetik irs gəncliyin mədəni-mənəvi dəyərlərə ehtiram ruhunda formalaşdırılması baxımından müstəsna əhəmiyyətə malikdir.

İlham Əliyev

Məmməd Araz müasir poeziyamızın uzaqdan belə görünən sənət bürcüdür. Onun poetik sözü xalqın ürəyindən su içdiyindəndir ki, yenidən xalqın ürəyinə asan yol tapa bilir. Səsi indiki şeir axını içərisindən özünəməxsus bir ləngərlə çırpınıb kənara çıxır; vətəndaşlıq qayəsi, xəlqi nəfəsi, yüksək sənətkarlıq cilası ilə yaddaşlara həkk olunur. Geniş oxucu qəlbindəki əks-sədası onun şairlik zəhmətinə qarşı xalqın qədirbilənlik hissinin ifadəsidir.

Məmməd Aslan

Məmməd Arazın şeirlərində həmişə öz ovqatımı duyuram, elə bilirəm ki, ancaq mənim üçün yazır.

Flora Kərimova

Mənim üçün kəşf olunmayan çox sirli-sehrli bir şair var: Məmməd Araz. İnsan sözü də bu şairin önündə balaca görünür. Onu sevmək azdır.

Afaq Bəşirqızı

Məmməd İbrahim lirik şairdir. İnsanların sağlam məhəbbətini ifadə etməkdə, saf duyğuların tərənnümündə o daha çox müvəffəq olur.

Məmməd Rahim

Sevgi və inam! Poeziyada uğurlu yol bəlkə də buradan başlayır. İnam kəlməsi poetik həqiqət kimi səslənməyəndə şeir heç bir təsir gücünə malik olmur. İnam və cəsarət M.Arazın şeirlərindəki düşüncə və ifadə tərzinə aydın bir mövqe, müəyyənlik gətirmişdir. Onun lirik qəhrəmanının səsi ürəkdən gəlir və oxucunu inandırır.

Sabir Rüstəmxanlı

Poeziya – heyrətdir deyirlər, heyrətdən yaranır – deyirlər. Məmməd Araz heyrətləndirən şairdir. Poeziya – sirlə kəşf arasında bir addımdır. Məmməd Araz hər addımında kəşfləriylə heyrətləndirən, bizim hər an, hər dəqiqə görüb-duyduğumuz, ancaq fərqinə varmadığımız incə mətləblərə toxunan şairdir.

Çingiz Əlioğlu

Məmməd Araz Azərbaycan təbiətinin coşqun təəsübkeşidir. Onun ilhamında vətəndaşlıq qeyrəti dinir, xalqımızın qeyrət damarı vurur. Bu torpağın canlı bir əzasıdır Məmməd Araz şeiri.

Firidun Ağazadə

Məmməd Araz vətəndaş şairdir. Hər bir həqiqi sənətkar üçün vacib olan bu cəhət onun bütün şeirlərinin canına-qanına hopmuşdur.

Tofiq Bayram

Bir oxucu kimi belə qənaətə gəlirəm ki, M.Araz poeziyası bədii təfəkkür tariximizin yeni möcüzəsidir. İnanmaq olmur ki, bu şeirləri kimsə yazıb. Forma-məzmun biri-birini elə tamamlayır ki, fikir-duyğu çalarları biri-birinə elə qaynayıb qarışır ki, bütövləşən poetik tutumun qeyri-adi sehrinə düşürsən.

Adil Cəmil

Məmməd Araz bütün varlığı ilə ana dilinin təbii axarına, folklora, ata- baba müdrikliyinin qaynaqlarına bağlı olan bir sənətkardır. Onun şeir bulağı ictimai yığıncaqların, müxtəlif miqyaslı ədəbi məclislərin xitabət kürsülərində, kitabların səhifələrində, sevgililərin məhəbbət məktublarında, məktəb uşaqlarının şirin dillərində çağlayacaqdır.

Bəkir Nəbiyev

Poeziyada yeni təbii iqlimin – çağdaş ekoloji təfəkkürün ilk təməl daşlarını qoyanlardan biri Məmməd Araz oldu.

Yaşar Qarayev

Məmməd Arazın bədii dili bütün əzələləri ilə müasirdir. Onun dili ənənə ilə novatorluğun, bədiiliklə əbədiliyin, əbədiliklə dialektçiliyin və xəlqiliklə qrammatikliyin harmonik rabitəsinə ən parlaq nümunələrdən biridir.

Tofiq Hacıyev

Dilin əlvanlığı, şirinliyi,oynaqlığından,poetik müşahidələrin dərinliyindən və itiliyindən, bəzən gümrah , bəzən ağrılı- acılı düşüncələrin, bəzən fərəhli, bəzən küskün hisslərin vəhdətindən yaranmış Məmməd Araz poeziyasının məhvəri vətən eşqi, vətəndaşlıq amalı, dünya haqqında- kürreyi ərzimiz haqqında həm nikbin, həm də nigaran qənaətlərdir.

Anar

Kitabları

Seçilmiş əsərləri : 2 cilddə. C. 1. : şeirlər. - Bakı : Lider nəşriyyatı, 2004. - 224 s.

Seçilmiş əsərləri : 2 cilddə. C. 2. : şeirlər, poemalar. - Bakı : Lider nəşriyyatı, 2004. - 232 s.

Əsgər andı: şeirlər. – Bakı: Araz, 2003. – 100 s.

Naxçıvan albomu : poeziya. - Bakı : Elm və Təhsil, 2010. - 216 s.

Vətən deyin : poeziya. - Bakı : Adiloğlu, 2003. - 150 s.

Əsərləri kitablarda

Azərbaycan dünyam mənim ; Ayağa dur, Azərbaycan! ; Məndən ötdü, qardaşıma dəydi : şeirlər // Vətənə nəğmə çələngi. – Bakı: Qoliaf, 2011. – S. 186-189.

Azərbaycan harayı : şeirlər və poemalar toplusu. - Bakı : Respublika Xatirə Kitabı Redaksiyası, 2002. – S. 17-22.

Yaşayır : şeir // Ana ürəyi, dağ çiçəyi: Ədəbi incilər toplusu. – Bakı: 2003. – S. 3.

Əsərləri dövrü mətbuatda

Ağarma saçım, ağarma! // Savalan. – 2007. – 25-27 dekabr. – S. 5.

Ayağa dur, Azərbaycan ! : şeir // Xalq qəzeti. - 2023. - 28 aprel. - № 86. - S. 15.

Ayağa dur, Azərbaycan! ; Vətən mənə oğul desə ; Mənim Naxçıvanım // Azərbaycan. – 2005. – 1 dekabr. – S. 8.

Ayaq saxla: poeziya // Panorama. - 1998. – 17 noyabr. – № 173. – S. 6.

Belə dünyanın ; Gecə pəncərəmə dırmaşan pişik ; Göy altında, yer üstündə // Mədəniyyət. – 1991. – 25 aprel. – S. 4.

Bir kənd vardı yer üzündə ; Bələdçi xəyanət ; İlahi, əhv elə günahlarımı və b. // Ədəbiyyat qəzeti. – 2001. – 12 oktyabr. – S. 3.

Bu dönüklər, vəfasızlar dünyası ; Artıran söz qədrini ; Məni ölməyə qoymurlar // Azərbaycan. – 1995. - 27 yanvar.

Bu gecə yuxumda Arazı gördüm // Savalan. - 2011. - 28- 31 oktyabr. - № 54. - S. 1.

Dünya düzəlmir // Savalan. – 2007. – 5-8 oktyabr. – S. 6.

Dünya sənin, dünya mənim // Savalan. – 2007. – 19-22 oktyabr. – S. 3.

Əlvida dağlar // Savalan. – 2011. – 25-27 yanvar.

Göyərdi // Savalan. – 2011. – 24-31 may. – S. 3.

İndi ; İt qaya kölgəsində ; Vətən! və b. // Panorama. – 1998. – 7 mart. - № 43.

Qaranquş // Savalan. – 2007. – 7-10 dekabr.

Məmməd Araz: Günün sualları // Ədəbiyyat qəzeti. – 1994. – 19 avqust.

Məndən ötdü qardaşıma dəydi // Odlar yurdu. – 1988. – Aprel. - № 8. – S. 2.

Mənim validolum ; Borc ; Saç ağartdım ; Vəzifə. İnsan // Ədəbiyyat qəzeti. – 2013. – 4 oktyabr. – S. 5.
https://drive.google.com/file/d/1xmiRIUivMhMHI8n5nGw0iTNg-NrNQBO_/view?usp=drive_link

Sərhəd çəpərləri: dostum Cəfərə // Ədəbiyyat və incəsənət. – 1990. – 14 sentyabr.

Şeirim ; Ata ocağı ; Nə bilim // Ədəbiyyat qəzeti. – 2005. – 21 oktyabr. – S. 3.

Şəhriyar gəlmədi : şeir // Yeni Azərbaycan. - 2022. - 1 noyabr. - № 200. - S. 8

Vətən! – Desin! // Azərbaycan. – 2010. – 14 oktyabr. – S. 8.

Yazı masama ; Nə bilim ; Fəhlə şeiri ; Vədəsiz çiçək // Dialoq. – 1990. - № 5.

Yol ayrıcında söhbət // 7777. – 1992. – 4 dekabr. - № 3. – S. 1.

Həsr olunmuş şeirlər

Əhməd Ə. Dünya əlimdən sürüşür : şeirlər və poemalar. - Bakı : Qarabağ, 2007. – S. 132-133.

Ərəstunoğlu R. Vətən sevgisi : Şeirlər, oçerklər, publisistik yazılar. - Bakı : Araz, 2006. – S. 22.

Hüseyn Y. Bir parça ömür yolu : poeziya. - Bakı : Araz, 2004. – S. 11.

Xəlilzadə F. Məmməd Araza // Ədəbiyyat qəzeti. – 2011. – 19 oktyabr. – S. 5.

Kərimova P. Məmməd Arazın əziz xatirəsinə: şeir // Şəkər Villası. – 2005. - 18-24 yanvar.

Razi H. Məmməd Araz // Azərbaycan müəllimi. – 1989. – 17 fevral.

Haqqında kitablarda

Fətəliqızı G. Məmməd Arazlı günlərim : xatirələr. - Bakı : Zəkioğlu, 2008. - 216 s.

Fuad E. Sözə sevdalılar : ədəbi düşüncələr. I kitab. - Bakı : Nərgiz, 2011. – S. 48-53.

Həbibbəyli İ. Xalq şairi Məmməd Araz. - Bakı : Azərbaycan nəşriyyatı, 1999. – 160 s.

Xəlilov Ə. Məmməd Araz dühası. - Bakı : BDU-nun nəşriyyatı, 2002. - 256 s.

Mammad Araz : Poet, 1933-200. - Baku : "Khan" Publishing House, 2015. - 36 p.

Mehdi H. Çağdaş poema və gerçəklik : Xalq şairi Məmməd Arazın poemaları əsasında. - Bakı : Elm, 2000. - 200 s.

Rza R. Duyğuların izi ilə : Məmməd Araz haqqında // Seçilmiş əsərləri. 5 cilddə. – C. 5. Bakı: Öndər, 2005. – S. 237-244.

Yaqub Z. Məmməd Araz işığı ; Məmməd Araz var : şeirlər // Seçilmiş əsərləri. 2 cilddə. – C. 2. – Bakı: Şərq-Qərb, 2006. – S.158-161.

Haqqında dövrü mətbuatda

Abbaslı T. "Şair!" sözü eşidəndə... sayğıya dur ki, Məmməd Arazın ruhuna toxuna bilər... // Mədəniyyət. - 2012. - 17 oktyabr. - № 75. - S. 13.

Abbaslı T. Bir şair vardı... : Xalq şairi Məmməd Araz haqqında // Mədəniyyət. - 2011. - 14 oktyabr. - № 76. - S. 13.

Abbaslı T. Dünya sənin…Sən dünyanın Məmməd Araz // Mədəniyyət. – 2010. - 19 mart. - N 18. - S. 7.

Abbaslı T. Ədəbi söz-köz gəlişi... : Məmməd Araz - 80 // Mədəniyyət. - 2013. - 23 oktyabr. - № 75. - S. 12.

Abbaslı T. Məmməd Araz: bir şair ki... nə qədər danışırsan-danış, yazırsan-yaz, qurtarmaz ki qurtarmaz! // Mədəniyyət. - 2016. - 2 dekabr. - № 92. - S. 12.

Abbaslı T. Salamat yat, ŞAİRimiz, salamat... : Səni çox incitmiş bu dünyada buçaxkı sayğı-sanın sarı arxayın ol, o dünyadan muğayat... // Mədəniyyət. - 2017. - 1 dekabr. - № 94. - S. 15.

Abdin K. Məmməd Araz poeziyası təsviri sənətdə // Xalq qəzeti. – 2016. - 2 dekabr. - № 267. – S. 11.

Allahverdiyev V. Məmməd Araz şeirinin poetik özünəməxsusluğu // Xalq qəzeti. – 2011. – 23 oktyabr. – S. 8.

Anar. Hamımızın dünyası // Kommunist. – 1984. – 1 iyul.

Aydınoğlu T. Milli poeziyamızın Məmməd Araz möcüzəsi // Xalq qəzeti. - 2013. - 22 dekabr. - № 283. - S. 7.

Azalp A. Məmməd Araz lirikası : Məmməd Araz - 80 // Kaspi. - 2013. - 22 oktyabr. - № 192/1. - S. 11-12.

Balabəyli F. Ona aid hər şey çox canlıdır // Ədəbiyyat qəzeti. – 2017. – 28 oktyabr. - № 38. – S. 10.

Bayramova Z. Məmməd Araz poeziyasının fəlsəfi işığında // Səs. - 2022. - 15 oktyabr. - № 189. - S. 6.

Bəktaşi İ. Dünya sənin, dünya mənim //Azərbaycan müəllimi. - 1984. – 17 fevral.

Bəşirov Ə. Milli qürur, milli qeyrət, səninləyəm // Kaspi. – 2013. – 7 avqust. - № 142. – S. 11.

Elsever S. Yenə yaxşıların yeri boş qalır… Nə qədər yaxşılar gəlir dünyaya // Kaspi. – 2013. – 11 oktyabr. – S. 11.

Eminquey. Məmməd Arazın sufi həqiqətinə çatmış "Dünya"sı... // Ədəbiyyat qəzeti. - 2020. - 10 oktyabr. - № 45. - S. 15.

Əli A. Ağır daşlar altında // Kaspi. – 2013. – 3 sentyabr. – S. 11.

Əliyev Z. Məmməd Arazın söz palitrası // Kaspi. - 2013. - 21 sentyabr. - № 172. - S. 22.

Əliyeva S. Dünya sənin, dünya mənim, dünya heç kimin // İki sahil. – 2017. – 18 oktyabr. – S. 20.

Əliyeva S. Məmməd Araz yaradıcılığında mövzu müxtəlifliyi // Təhsil problemləri. - 2017. - 24-31 oktyabr. - N 79/80. - S. 6.

Əsgər R. Heyrətləndirən şair // Odlar yurdu. – 1988. – Aprel . - №8. - S. 2.

Əzizxanlı Q. İstedadlara meydan vermiş III "Məmməd Araz Poeziya Günü" // Ədəbiyyat qəzeti. - 2018. - 13 oktyabr. - № 38. - S. 7.

Əzizxanlı Q. Sonuncu qorumdan od qalamışam // Xalq qəzeti. – 1999. – 10 avqust.

Günəş R. Məmməd Arazla bağlı xatirələr // Azərbaycan müəllimi. – 2015. – 25 aprel. – S. 8.

Haqqın var, Məmməd Araz, haqqın var yaşamağa! // Ədəbiyyat qəzeti. – 1995. – 28 aprel. – № 14. - S. 1-3.

Hümmətov Ə. Ana yurdum, hər daşına üz qoyum : Məmməd Araz // Təhsil problemləri. - 2017. - 24-31 oktyabr. - N 79/80. - S. 4.

Hüseynova H. Məmməd Araz yaradıcılığında məhəbbət lirikası və folklor // Kaspi. – 2014. – 23 yanvar. – S. 12.

Xəlilzadə F. Xalq şairi cəbhə bölgələrində // Azərbaycan. – 2002. – 30 yanvar.

Xəlilzadə F. İlmə-ilmə sökülmüş ömür çeşnisi : Xalq şairi Məmməd Araz haqqında // Mədəniyyət. - 2010. - 13 oktyabr. - N 71. - S. 13.

Xəlilzadə F. Məmməd Araz şeirinin yeni ömrü // Kaspi. - 2019. - 5-7 iyun. - № 101. - S. 11.

Xəlilzadə F. Özü kimi əbədi vətən sevgisi // Azərbaycan. – 25 noyabr. – 2004. – S. 3.

Xəlilzadə F. Şeirlərindən görünən insan // Azərbaycan. – 2000. – 31 mart.

Xudiyev N. Bir monoqrafiyanın təəssüratı // İki sahil. - 2019. - 16 may. - № 88. - S. 11.

İbrahimxəlil. Məmməd Arazın ortancıl oğlu // Kaspi. – 2013. – 8 avqust. – S. 11.

İbrahimov T. Məmməd Arazın poeziyasında təbiət // Respublika. – 2016. – 6 mart. - № 52. – S. 8.

İsmayılova N. Xalq şairi Məmməd Arazın irsinin tədqiqinə mühüm töhfə // 525-ci qəzet. - 2020. - 9 dekabr. - № 170. - S. 19.

İsmayılzadə İ. Poetik həqiqətin gücü // Ədəbiyyat və incəsənət. – 1976. – 31 yanvar.

Kamal R. Mənim könlüm bu torpağı vəsf eləyərək : şair Məmməd Arazın yaradıcılığı haqqında // Ədəbiyyat qəzeti. - 2016. - 15 oktyabr. - № 38. - S. 9.

Kəlbizadə E. Məmməd Araz: Azərbaycan poeziyasında vətəndaşlıq zirvəsi // İki sahil. – 2013. – 8 oktyabr. - №190. – S. 10.

Kərimli X. Məmməd Araz yaradıcılığında Azərbaycançılıq // Kaspi. - 2013. - 9 oktyabr. - № 184. - S. 11.

Qaraxanoğlu M. Məmməd Araz: "Mən daşam, dəmirəm, torpağam daha..." : esse : Məmməd Araz - 80 // Kaspi. - 2013. - 27 sentyabr. - № 176. - S. 11.

Qasımbəyli Y. Ana torpaqlarda Vətən tərifi : Məmməd Araz - 80 // Ədəbiyyat qəzeti. - 2013. - 20 sentyabr. - № 35. - S. 6.

Qasımbəyli Y. Azərbaycanın böyük və döyüşkən nəğməkarı // Ədəbiyyat qəzeti. - 2021. - 16 oktyabr. - № 41. - S. 25.

Qasımbəyli Y. Bütöv Azərbaycan şairi Məmməd Araz // Ədəbiyyat qəzeti. – 2014. – 20 mart. – S. 4.

Qasımov M. O söz ki, heyrətləndirə bilir // Azərbaycan. – 1987. - № 1. – S. 181-183.

Qənbəroğlu F. Təbii inam – şair inamı // Millət. – 1993. – 9 oktyabr. – S. 1, 3.

Laçınlı F. Məmməd Araz irsinin təhlili : Məmməd Araz - 80 // Kaspi. - 2013. - 23 oktyabr. - № 192. - S. 11-12.

Məmməd Araz: nekroloq // Xalq qəzeti. – 2004. – 2 dekabr. – S. 3.

Məmməd Arazın 80 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı. // Azərbaycan. - 2013. - 28 sentyabr. - S. 1.

Məmmədli E. Nişançı özümüz, hədəf özümüz : Məmməd Araz // Kaspi. - 2013. - 6 sentyabr. - № 161. - S. 11.

Məmmədoğlu M. Onun Məmməd Araz dünyası // Kaspi. – 2013. – 17 sentyabr. – S. 11.

Məmmədov S. Düşünən və düşündürən şair : Məmməd Araz // Kaspi. - 2013. - 21 sentyabr. - № 172. - S. 23.

Məmmədov V. Məmməd Arazın 45 yaşlı məktubu və şair haqqında xatirələrim : Məmməd Araz - 80 // İki sahil. - 2013. - 30 sentyabr. - № 182. - S. 3.

Mən Məmməd Arazdan başqa bir şair tanımıram: Şair Məmməd Arazın xanımı Gülxanım Məlikməmmədovayla söhbət / Söhbətləşdi: Əbülfətqızı M. // 7 gün. – 1993. – 13 fevral. - № 6.

Muxtaroğlu Ə. Məmməd Araza məktub : şeir // Ədəbiyyat qəzeti. - 2020. – 20 oktyabr. - № 46*.

Muradoğlu N. Məmməd Arazın poeziyasında Dünya obrazı // Kaspi. – 2013. – 15 sentyabr. – S. 11.

Mustafa Ə. Məmməd Arazın şeirlərində vətən sevgisi və milli azadlıq mücadiləsi : Məmməd Araz-80 // Kaspi. - 2013. - 28 sentyabr. - № 177. - S. 22.

Mütəllibov T. Bənzərsizlik poeziyası // Ədəbiyyat və incəsənət. – 1982. – 12 mart. – S. 6.

Nəciyeva F. Məmməd Araz dünyası // Ulduz. – 1984. - № 8. – S. 40-43.

Nəsib D. Adilikdə təzəlik // Ədəbiyyat qəzeti. – 1998. – 30 oktyabr.

Səfərov R. Düşünüb-düşündürən, unudulmaz şairimiz - Məmməd Araz : Məmməd Araz-80 // Kaspi. - 2013. - 3 oktyabr. - № 180. - S. 11. ; 4 oktyabr № 181. - S. 11**.**

Səməd Vurğunun ev muzeyində Məmməd Araz təqdimatı // Ədəbiyyat qəzeti. - 2007. - 18 may. - S.2.

Süleymanova Ə. Gələcəyə inamı ilə dünyanın ən varlı şairi // 525-ci qəzet. - 2022. - 14 oktyabr. - № 187. - S. 14.

Süleymanova Ə. Vətəni ilə bütövləşib ucalan şair / Ə. Süleymanova // 525-ci qəzet. - 2020. - 13 iyun. - № 52. - S. 23.

Şükürov A. Məmməd Arazın bizə məhrəm dünyası : Məmməd Araz - 80 // Kaspi. - 2013. - 8 oktyabr. - № 183. - S. 11.

Vəliyev Ə. Məmməd Araz yaradıcılığında qurd obrazı // Kaspi. - 2014. - 9 yanvar. - № 2. - S. 14.

Vəliyev Ş. Poetik möcüzələr ustası // Kaspi. – 2013. – 21 avqust. – S. 11.

Vəliyeva S. Ədalətin itdiyi yerdə iblis taxt qurur : Hüseyn Cavid və Məmməd Araz yaradıcılığı əsasında // Kaspi. - 2019. - 2 noyabr. - № 203. - S. 12-13.

Vətən mənə oğul desə...: Xalq şairi Məmməd Araz xatirələr işığında // Azərbaycan müəllimi. – 2012. – 6 yanvar. - № 7. – S. 4.

Yusifli C. Şeirdə şahmat oyunu : Məmməd Arazın yaradıcılığı haqqında // Ədəbiyyat qəzeti. - 2018. - 13 oktyabr. - № 38. - S. 6.

Yusifli V. Məmməd Araz: filosof-şair // Kaspi. – 2013. – 18 sentyabr. – S. 11.

Yusifoğlu İ. Məmməd Arazla bağlı kövrək xatirələr : Məmməd Araz - 80 // Kaspi. - 2013. - 1 avqust. - № 138. - S. 11. ; 2 avqust. - № 139. - S. 11**.**

Yusifoğlu İ. Unudulmaz şairlə bağlı kövrək xatirələrim... : Məmməd Araz - 85 // Təhsil problemləri. - 2018. - 8-15 oktyabr. - № 75/76. - S. 13.

Yusifoğlu İ. Yazan yaman çoxalıb, fəqət şair çatışmır : Məmməd Araz yaradıcılığı haqqında // Təhsil problemləri. - 2017. - 1-7 may. - № 33/34. - S. 15.

Zalov Ə. Qüdrətli sözün tərbiyə gücü // Azərbaycan gəncləri. – 1990. – 9 avqust.

Zeynallı İ. Üfüqə gedən ağ yol : Məmməd Araz - 80 // Kaspi. - 2013. - 24 avqust. - № 152. - S. 12.

Zeynaloğlu Ə. Tox duruşlu zirvələrin nəğməkarı : Məmməd Araz - 80 // Kaspi. - 2013. - 24 sentyabr. - № 173. - S. 11.

Tərtib etdi: **Əkbərova Aysel**